

CEROVÁ VRCHOVINA – LESNÉ BIOTOPY

NATURA 2000

NATURA 2000 je názov sústavy chránených území členských krajín Európskej únie. Hlavným cieľom jej vytvorenia je zachovanie európskeho prírodného bohatstva – najzácnejších a najohrozenejších biotopov¹ a druhov na území štátov EÚ.

Sústavu NATURA 2000 tvoria **chránené vtáčie územia** vyhlasované s cieľom ochrany vtáctva a **územia európskeho významu** s cieľom ochrany ostatných vzácných a ohrozených rastlinných a živočíšnych druhov a ich biotopov.

O zaradení územia do sústavy NATURA 2000 rozhoduje Európska komisia, ktorá územia vyberá z predložených návrhov jednotlivých členských krajín.

ÚZEMIE EURÓPSKEHO VÝZNAMU CEROVÁ VRCHOVINA – LESNÉ BIOTOPY

Pohľad z Monice na Šiator a Karanč

Identifikačný kód: SKUEV0357

Rozloha: 2627,25 ha

Nadmorská výška: 210 m n. m. – 725 m n. m.

Kraj: Banskobystrický

Okres: Lučenec, Rimavská Sobota

Katastrálne územie: Belina, Čamovce, Radzovce, Šiatorská Bukovinka, Šurice, Drňa, Gemerské Dechtáre, Gemerský Jablonec, Hajnáčka, Hodejovec, Nová Bašta, Stará Bašta, Tachty, Večelkov

PRÍRODNÉ POMERY

Cerová vrchovina patrí medzi najmladšie sopečné pohoria v Slovenskej republike. Navrhované územie európskeho významu Cerová vrchovina – lesné biotopy, zaberá prírodovedcky najhodnotnejšie časti pohoria Cerovej vrchoviny. Geologické podložie tvoria pieskovce, cez ktoré sa vplyvom vulkanickej činnosti dostala na povrch andezitová, neskôr čadičová láva. Ide o prírodovedcky a krajinársky mimoriadne hodnotné územie so zachovalými lesnými a nelesnými ekosystémami. Najrozšírenejším lesným biotopom európskeho významu sú dubovo-cerové lesy, ktoré pokrývajú teplejšie južné svahy. Menej zastúpené sú dubovo-hrabové lesy panónske a eurosibírske dubové lesy na spraši a piesku. V dolinách pozdĺž vodných tokov sa vyskytujú jaseňovo-jelšové podhorské lužné lesy. Chladnejšie polohy, severné svahy zaberajú bukové kvetnaté lesy a kyslomilné bukové lesy. K najviac zachovalým prioritným lesným biotopom patria lipovo-javorové sutinové lesy a teplomilné submediteránne dubové lesy. Významnými nelesnými biotopmi sú silikátové skalné steny a svahy so štrbinovou vegetáciou, nespevnené silikátové skalné sutiny v kolínnom stupni, neprístupné jaskynné útvary, subpanónske travinno-bylinné porasty, či sucho-teplomilné kroviny.

Pestrá mozaika biotopov vytvára vhodné podmienky pre výskyt rastlinných a živočíšnych druhov, z ktorých sú mnohé zaradené medzi druhy európskeho alebo národného významu. Z európsky významných druhov rastlín sa v území vyskytuje poniklec veľkokvetý (*Pulsatilla grandis*). Živočíšstvo územia má vysokú druhovú rozmanitosť. Mimoriadne bohatá je fauna bezstavovcov, najmä rad motýľov (*Lepidoptera*) a chrobákov (*Coleoptera*). V území sa vyskytujú európsky významné druhy chrobákov, a to napr.: fúzač alpský (*Rosalia alpina*), fuzáč veľký (*Cerambyx cerdo*), roháč obyčajný (*Lucanus cervus*), plocháč červený (*Cucujus cinnaberinus*), a i. Na výslunných stráňach pasienkov s kríkmi môžeme v letných mesiacoch vidieť rôzne druhy chránených druhov motýľov. Nekrasové jaskyne a staré porasty s množstvom dutinových stromov sú biotopmi vzácných druhov netopierov,

Skalné steny so štrbinovou vegetáciou

Dubovo-cerové lesy

¹ prírodný životný priestor charakterizovaný určitými vonkajšími podmienkami a súborom v ňom žijúcich organizmov (rastlín a živočíchov)

Prilbovka červená
(*Cephalanthera rubra*)

Koreňový systém buka lesného (*Fagus sylvatica*)
na málo odolnom pieskovi

napr.: podkovára malého (*Rhinolopus hipposideros*), uchane čiernej (*Barbastella barbastellus*), netopiera veľkouchého (*Myotis bechsteini*) a netopiera obyčajného (*Myotis myotis*).

NEGATÍVNE VPLYVY

Ohrozenie lesných spoločenstiev vyplýva najmä z intenzívneho lesného hospodárstva (zjednodušenie štruktúrnej rozmanitosti porastov, pestovanie nepôvodných druhov drevín, odstraňovanie dutinových a starých odumierajúcich stromov, odumretej drevnej hmoty z porastov, nešetrné spôsoby ťažby a približovanie dreva spojené s degradáciou pôdneho krytu) a vysoké stavy raticovej zveri – hlavne muflóna.

V rámci lesných komplexov sa v menšej miere vyskytujú travinno-bylinné biotopy, najmä pasienky, ktorých existencia je podmienená hospodárskou činnosťou človeka. Poľnohospodárske využitie trávnych porastov v území je v súčasnosti minimálne. Nevyužívaním pastvín dochádza k ich

Kukučka vencová
(*Lychnis coronaria*)

Scilla dvojlistá
(*Scilla bifolia* agg.)

Salamandra škvrnitá
(*Salamandra salamandra*)

Kosatec nízky (*Iris pumila*)

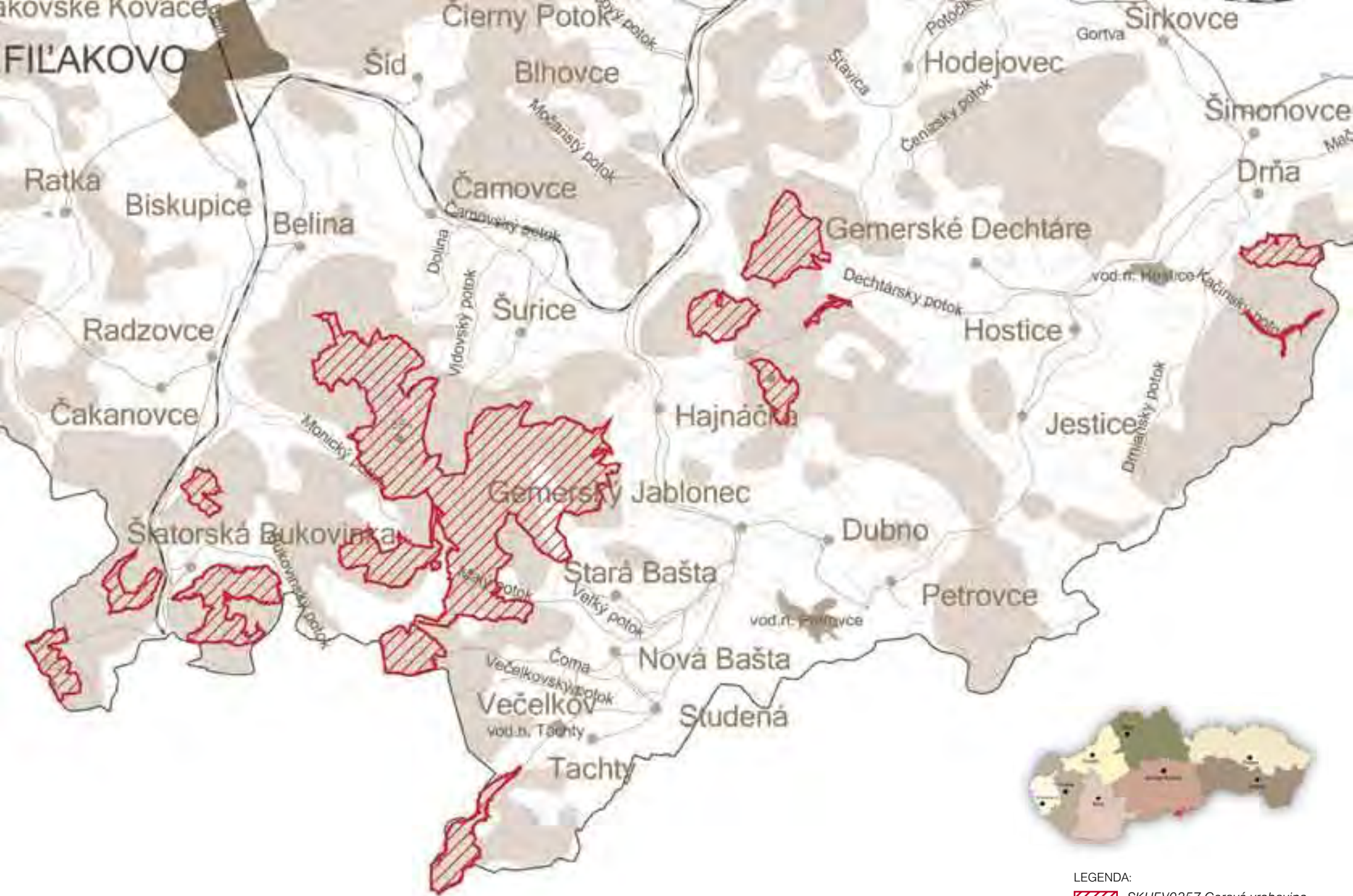
zarastaniu náletovými druhmi drevín a k hromadeniu stariny. Na druhej strane, sukcesné zmeny v častiach trávnych porastov sú výhodné hlavne pre niektoré živočíšne druhy viazané na krovinové biotopy. Z hľadiska zachovania druhového bohatstva je preto najvýhodnejšie na pasienkoch extenzívne pasenie hospodárskych zvierat v miere danej únosnosťou pasienkov v kombinácii s kosením, resp. dokášaním. Skalné biotopy sú potenciálne ohrozené ťažbou nerastných surovín.

OCHRANA ÚZEMIA

Navrhované územie európskeho významu Cerová vrchovina-lesné biotopy tvorí jadrovú časť Chránenej krajinskej oblasti Cerová vrchovina. Územie európskeho významu z prevažnej časti prekrýva sieť existujúcich maloplošných chránených území, a to: NPR Pohanský hrad (5. a 4. st. ochrany), NPR Ragáč (5. st. ochrany), PR Ostrá skala (5. st. ochrany), PR Steblová skala (5. st. ochrany), PP Belinské skaly (5. st. ochrany), PP Zaboda (5. st. ochrany) a ich ochrannými pásmami s 3. st. ochrany. Ostatná časť územia sa nachádza v navrhovanom 2. stupni ochrany. Územie sa nachádza v navrhovanom Chránenom vtáčom území Cerová vrchovina a Rimavská kotlina. V navrhovanom Území európskeho významu Cerová vrchovina-lesné biotopy sú biotopy navrhnuté v druhom až piatom stupni ochrany.

5. stupeň ochrany

Ide o územia s najvýznamnejšími prírodnými hodnotami, a to prirodzené alebo málo pozmenené ekosystémy ponechané na prirodzený vývoj (t. j. územia bez zásahu), ktoré sa vyznačujú vysokým stupňom stability a samoregulačných schopností. Z lesných ekosystémov sú to porasty lesov prirodzeného charakteru, resp. v rozličnom štádiu prechodu k prirodzeným lesom. Cieľom je ponechať tieto ekosystémy ich prirodzenému vývoju, uchovať ich samoregulačné schopnosti a vylúčiť ľudské zásahy do prírodného prostredia s výnimkou organizovanej turistiky.

LEGENDA:

 SKUEV0357 Cerová vrchovina
- lesné biotopy

PR Steblová skala – stílpovitá odlučnosť bazaltu

Teplomilná dubina

4. stupeň ochrany

Do 4. stupňa ochrany sú navrhnuté časti niektorých najlepšie zachovaných trávnych porastov s výskytom vzácných a ohrozených druhov rastlín a živočíchov, ktorých existencia je závislá na zásahoch a činnosti človeka. Je potrebné ich obhospodarovať formami hospodárenia, ktoré zachovávajú ich charakter a druhovú rozmanitosť (pasenie, kosenie).

3. a 2. stupeň ochrany

Ide o územia s predpokladom hospodárskeho využitia. V produkčne využívaných hospodárskych lesoch je cieľom zabezpečiť stanovištno vhodné drevinové zloženie, diferencovanú štruktúru a zastúpenie starých stromov významných pre existenciu vzácných a ohrozených druhov. V nelesných ekosystémoch je cieľom zabezpečiť zachovanie druhej rozmanitosti a priaznivého stavu rastlinných a živočíšnych druhov a biotopov európskeho významu, ako aj zachovanie doterajšieho charakteru krajiny prostredníctvom tradičných foriem hospodárenia (pasenie, kosenie).

Každé územie európskeho významu sa po schválení Národného zoznamu navrhovaných ÚEV vládou SR (17. 3. 2004) považuje za chránené územie. Je to štádium tzv. **predbežnej ochrany**, ktorej cieľom je zabezpečiť, aby sa stav európsky významných druhov a biotopov v území nezhoršoval. Toto obdobie môže trvať až 9 rokov, pričom počas prvých 3 rokov je národný zoznam posudzovaný v Európskej komisii a dochádza k definitívnemu výberu územia do sústavy NATURA 2000 a do maximálne ďalších 6 rokov dôjde k vyhláseniu územia. Predbežná ochrana je realizovaná prostredníctvom stupňov ochrany uvedených v národnom zozname. Podrobný zoznam parciel so zaradením k príslušnému stupňu ochrany pre ÚEV Cerová vrchovina – lesné biotopy, ako aj všetky ďalšie informácie o sústave NATURA 2000 na Slovensku nájdete na www.sopsr.sk/natura.

Stupne ochrany. Podľa zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny je územná ochrana na Slovensku diferencovaná podľa stupňov ochrany. Najmenšie obmedzenia v prospech ochrany prírody predstavuje 1. stupeň (platí na celom území SR), najprísnejší je 5. stupeň (o. i. zahŕňa zákaz pohybu mimo vyznačených turistických chodníkov, zberu plodov a rušenia pokoja v záujme prítomných živočíchov a samozrejme vylučuje hospodársku činnosť). V prípade zónovania územia, jednotlivým zónam zodpovedajú príslušné stupne ochrany (zóna A = 5. stupeň, zóna B = 4. stupeň, zóna C = 3. stupeň, zóna D = 2. stupeň. 1. stupeň nemá pridelenú zónu).

Jelšové porasty

STAROSTLIVOSŤ O ÚZEMIE

Priaznivý stav biotopov navrhovaného územia európskeho významu Cerová vrchovina-lesné biotopy je možné zabezpečiť zachovaním odporúčaných spôsobov obhospodarovania.

V lesných porastoch:

- v 5. stupni ochrany:
 - bezzásahový režim
- v 3. a 2. stupni ochrany:
 - zabrániť zhoršovaniu stavu lesných biotopov – predovšetkým šíreniu stanovištno nepôvodných druhov drevín a homogenizácii porastovej štruktúry. Potrebné je zvyšovanie ekologickej stability zvyšovaním rubnej a obnovnej doby, realizovaním účelového výberu resp. výberkového hospodárskeho spôsobu. Integrovanou súčasťou starostlivosti o lesné ekosystémy by malo byť ponechanie častí stromov na dozretie v porastoch, ako aj ponechanie častí drevenej hmoty na prirodzený rozklad.

Na pasienkoch a lúkach:

- pastva hospodárskych zvierat v miere danej únosnosťou pasienkov v kombinácii s kosením
- čistenie pasienkov od náletových drevín a zabraňovanie ich zmladzovaniu podľa potreby
- ponechanie častí remízok, medzí, skupín krovin
- stabilizovanie strží a výmoľov

V prípade zníženia stavu hospodárskych zvierat a intenzity poľnohospodárskeho využívania trávnych porastov sú odporúčané ďalšie spôsoby obhospodarovania:

- odstraňovanie stariny

Z uvedeného vyplýva, že potreba ochrany druhov a biotopov európskeho významu a zachovanie ich priaznivého stavu si vyžaduje diferencovaný prístup, pri ktorom je nevyhnutná účasť vlastníkov a užívateľov (nájomcov) pozemkov. V budúcnosti bude starostlivosť o dané územie zabezpečená podľa pripravovaného programu starostlivosti. Prostredníctvom neho bude možné zabezpečiť alternatívne (z hľadiska ochrany prírody žiadúce) lesohospodárske zásahy, vhodný režim a intenzitu využívania pasienkových porastov a usmernenie ďalších potrebných aktivít. Schváleniu programu starostlivosti s navrhovanými manažmentovými opatreniami predchádza ich prerokovanie s vlastníkmi a užívateľmi územia. Nezávisle na tomto procese môžete s otázkami a návrhmi už teraz kontaktovať pracovníkov ŠOP SR – Správy CHKO Cerová vrchovina.

ZOZNAM BIOTOPOV EURÓPSKEHO VÝZNAMU V ÚZEMÍ

Typ biotopu	Kód NATURA 2000 (* prioritné biotopy)
Vresoviská a krovinné biotopy mierneho pásma	
Xerothermné kroviny	40A0*
Prirodzené a poloprirodzené travnino-bylinné biotopy	
Pionierske porasty na plytkých karbonátových a bázičných substrátoch zväzu <i>Alyso-Sedion albi</i>	6110*
Subpanónske travnobylinné porasty	6240*
Nížinné a podhorské kosné lúky	6510
Skalné biotopy a jaskyne	
Nespevnené silikátové skalné sutiny kolinného stupňa	8150
Silikátové skalné steny a svahy so štrbinovou vegetáciou	8220
Pionierske spoločenstvá plytkých silikátových pôd	8230
Nesprístupnené jaskynné útvary	8310
Lesné biotopy	
Kyslomilné bukové lesy	9110
Bukové a jedľové kvetnaté lesy	9130
Lipovo-javorové sutinové lesy	9180*
Lužné vrbovo-topoľové a jelšové lesy	91E0*
Karpatské a panónske dubovo-hrabové lesy	91G0*
Teplomilné panónske dubové lesy	91H0*
Eurosibírske dubové lesy na spraši a piesku	91I0*
Panónsko-balkánske cerové lesy	91M0

Nespevnené silikátové skalné sutiny

Interiér bukového lesa

ZOZNAM DRUHOV EURÓPSKEHO VÝZNAMU V ÚZEMÍ

Skupina Slovenský názov	Vedecký názov (* prioritné druhy)
Vyššie rastliny	
poniklec veľkokvetý	<i>Pulsatilla grandis</i>
Chrobáky	
fúzač alpský	* <i>Rosalia alpina</i>
fuzáč veľký	<i>Cerambyx cerdo</i>
plocháč červený	<i>Cucujus cinnaberinus</i>
kováčik fialový	<i>Limoniscus violaceus</i>
roháč obyčajný	<i>Lucanus cervus</i>
Motýle	
priadkovec trnkový	<i>Eriogaster catax</i>
hnedáčik osikový	<i>Euphydryas maturna</i>
ohniváčik veľký	<i>Lycaena dispar</i>
Cicavce – netopiere	
netopier čierny/ uchaňa čierna	<i>Barbastella barbastellus</i>
netopier veľkouchý	<i>Myotis bechsteini</i>
netopier obyčajný	<i>Myotis myotis</i>
podkovár krpatý/ p.malý	<i>Rhinolophus hipposideros</i>
Cicavce – šelmy	
vydra riečna	<i>Lutra lutra</i>
Cicavce – hlodavce	
syseľ pasienkový	<i>Spermophilus citellus</i>

Poniklec veľkokvetý
(*Pulsatilla grandis*)

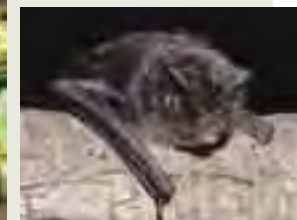
Fuzáč veľký
(*Cerambyx cerdo*)

Hnedáčik osikový
(*Euphydryas maturna*)

Roháč obyčajný
(*Lucanus cervus*)

Uchaňa čierna
(*Barbastella barbastellus*)

KONTAKTNÉ ADRESY

ISBN 978-80-89035-96-0

Štátna ochrana prírody SR
Správa CHKO Cerová vrchovina
Železničná 31
979 01 Rimavská Sobota
Tel./Fax: 047/5634947

www.sopsr.sk/natura

Autori fotografií: © M. Boďová, © R.Gális, © P. Kaňuch, © A. Saxa, © L. Vífaz

Tento informačný materiál vydala ŠOP SR v rámci projektu Optimalizácia komunikácie a informovania o chránených územiach zaradených do sústavy Natura 2000, ktorý je spolufinancovaný Európskou úniou.

Foto na obálke:

*predná strana – PR Steblová skala, netopier obyčajný (*Myotis myotis*), priadkovec trnkový (*Eriogaster catax*),
užovka hladká (*Coronella austriaca*)
zadná strana – začiatok jesene na Steblovej skale*

